

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

*А.С. Мохненко, кандидат економічних наук
Херсонський державний університет*

Досліджено особливості конкурентоспроможності фермерських господарств, визначено функції конкуренції, сформовано систему характеристик забезпечення конкурентоспроможності фермерського господарства.

Ключові слова: фермерські господарства, конкурентоспроможність, конкуренція.

Постановка проблеми. Однією з головних ознак ринкової економіки, у т. ч. в аграрній сфері, є конкурентна боротьба, суперництво підприємницьких структур і підприємців за отримання виробничих замовлень, максимальних прибутків. Тому саме конкурентні відносини координують виробництво матеріальних благ через систему ринкових важелів і ціновий механізм. Вони є важливим проявом ринкових відносин у розвитку аграрних підприємств різних форм власності та організації виробництва, в т.ч. фермерських господарств.

Аналіз останніх досліджень. Аналізуючи і узагальнюючи відомі підходи до визначення конкуренції та механізмів її прояву, можна зробити висновок: конкуренція – це особливі економічні відносини, економічне середовище, суперництво, спрямовані на задоволення переваг всієї структури потреб за умови достатньої кількості на ринку продавців і покупців, а також вільного входження у галузь та виходу з неї, це боротьба за максимум прибутку. Повною мірою це стосується підприємств аграрної сфери економіки.

Мета статті. Розглянути об'єктивні і суб'єктивні умови виникнення конкуренції.

Викладення основного матеріалу. Першою змістовною розробленою економістами моделлю ринку стала модель ринку вільної конкуренції. Цей класичний підхід дозволив визначити ряд функцій конкуренції.

Перша функція полягає у стимулюванні праці. Боротьба за максимізацію прибутків відіграє роль «невидимої руки», що керує економікою. Вона змусила підвищувати ефективність праці, рівень кваліфікації робочої сили, стимулює зниження відрахувань, підвищення якості продукції. В умовах обмеженості ресурсів, при яких функціонують фермерські господарства, це дуже важливо для підвищення їх ефективності.

Другою функцією конкуренції є регулювання економіки. Згідно із законом про ціноутворення, у відповідності із попитом та пропозицією, конкуренція регулює цей процес. При цьому головна ідея класичного підходу до ринку в економічній теорії полягає у тому, що він, на основі цього закону, є саморегулюючою системою і надмірне втручання з боку держави може спричинити навіть руйнування ринку. Звичайно, важко переоцінити роль цього закону в регулюванні економіки ринкового типу, але подальший хід економічного розвитку суспільства довів, що це не зовсім так, що ринок вільної конкуренції має тенденції до монополізації. В умовах монополізації ринок перестає виконувати регулюючу роль. Оскільки конкуренція виступає незамінною умовою ефективного функціонування ринку, то на державу покладається відповідальність за її підтримку, ліквідацію монополізму.

Третю функцію конкуренції можна визначити як оцінюючу. Лише конкуренція є найбільш ефективним способом визначення, що має право на життя, а що ні, які форми господарювання виживуть, а які – збанкрутують.

Четверта функція – розміщення – концентрація ресурсів та праці там, де вони можуть забезпечити максимальну прибутковість.

П'ята функція конкуренції – інноваційна та адаптаційна – означає рух суб'єктів господарювання до максимізації прибутку і змушує їх постійно вкладати кошти у нові технології, адаптуватися до змін попиту споживачів.

Шоста функція – розподільча. У ринковій економіці ресурси і продукція розподіляються за критерієм або ступенем їх

дефіцитності, що визначає сутність даної функції. У випадку дефіцитності ресурсу або продукції вони будуть оцінюватися дорожче, аніж у випадку відсутності їх дефіциту.

Сьома функція – контролююча. Вона полягає в тому, що жоден продавець або покупець при конкуренції не може домогтися переваги на ринку та диктувати свої умови. Успіх на ринку досягається тільки за допомогою зміни цін, якості продукції, відрахувань виробництва.

В умовах ринкових відносин всі господарючі суб'єкти, у тому числі й фермерські господарства, повинні формувати конкурентоспроможність виробленої продукції, прибуток для функціонування свого подальшого розвитку, але робити це необхідно в межах, установлених державою. Вплив з боку держави на функціонування фермерських господарств здійснюється у формі регулювання, їх організації, виділення земельних наділів, кредитно-фінансових відносин, податкової політики, цінової політики, регулювання сертифікації, охорони навколишнього середовища. У внутрішні параметри мікросередовища держава практично не втручається, тому свою конкурентоспроможність фермерські господарства формують самостійно.

Формування й функціонування фермерських господарств багато в чому залежить від вибору конкурентної стратегії, що відображає, з одного боку, можливості господарства, його сильні й слабкі сторони, позицію в галузі, а з другого боку – структуру галузі, що впливає на співвідношення сил, що визначають конкуренцію в ній.

Для того, щоб визначити відповідність продукції фермерських господарств вказаній вимозі, необхідно порівняти їхню діяльність із іншими товаровиробниками, тобто провести аналіз конкуренції на ринку. Це варто робити за рахунок загальної системи збору й обробки інформації про діяльність конкурентів (звітність, публікації про комерційну діяльність, реклама, торговельні виставки і ярмарки тощо). Вказана інформація є відкритою для загального використання. Важливо використо-

увати інформацію й іншого характеру: опитування покупців і дилерів про збут продукції на ринках, відомості з бірж, експертів по ринку, державних правових і економічних установ.

У загальному плані вивчення конкурентів варто проводити у відповідності з їх орієнтацією у виробничо-збутовій діяльності. Особливо важливо вивчити їхню стратегію на ринку в галузі структури пропозиції, цінової політики, технології продажу, обслуговування.

Прогноз поведінки конкурентів повинен урахувати такі фактори, як темпи росту, прибутковість, мотиви й цілі виробничо-збутової політики, зміст поточної й попередньої стратегії збуту, рівень управлінської культури. Вказані фактори в їхньому практичному застосуванні формують сутність і систему характеристик конкурентоспроможності. Нами сформовано систему характеристик забезпечення конкурентоспроможності фермерського господарства (табл.).

Таблиця

Характеристика об'єктів конкурентоспроможності фермерських господарств

Об'єкт	Характеристика конкурентоспроможності об'єкта	Основні вимоги до об'єкта
1	2	3
Нормативні акти	Ступінь задоволення потреб у даному виді нормативного акту, можливості його використання	Відповідність загальноукраїнським і міжнародним нормам, застосування при розробці системно-комплексних підходів, обґрунтованість і перспективність
Система стандартів з управління якістю праці продукції	Ступінь відповідності в документації показників об'єкта вимогам конкретного ринку на період сприйняття споживачем	Застосування встановлених на практиці сучасних і стратегічних стандартів, що випереджають базу порівняння при плануванні відновлення об'єкта, відповідність міжнародним вимогам (при необхідності) і вимогам споживачів

Продовження таблиці		
1	2	3
Технологія	Можливість виробити якісну й економічну продукцію відповідно до встановлених стандартів за зазначеною технологією	Забезпечення мобільності технології, оптимальності, рівня механізації й автоматизації процесів, мінімальних втрат ресурсів
Виробництво	Здатність виробництва як складної, відкритої організаційно-економічної системи прогнозувати своє майбутнє, провадити конкурентоспроможну продукцію й забезпечувати за рахунок цього достатню для нормального функціонування й розвитку прибуток	Використання прогресивної технології, сучасних методів менеджменту, своєчасне відновлення фондів, забезпечення гнучкості виробництва, пропорційності, безперервності, ритмічності процесів
Вироблена продукція (виконувана послуга)	Ступінь задоволення потреби в порівнянні із кращою аналогічною продукцією, що використовується на даному ринку. Наявність сертифіката якості	Забезпечення якості й економічності продукції (послуги) на рівні не нижче вимог конкретної групи споживачів в відповідності з результатами сегментації ринку на момент впровадження продукції в споживачів
Член фермерського господарства	Уміння виконувати вимоги технології за всіма параметрами (якість, кількість, строки, витрати)	Знання кваліфікаційних вимог відповідно до цілей фермерського господарства, ведення нормального способу життя
Голова селянського (фермерського) господарства	Уміння розробити систему забезпечення конкурентоспроможності даного об'єкта управління і володіти методами сучасного менеджменту досягнення цілей керованої системи	Знання й застосування сучасних методів досліджень і розробок, методів формування колективу (за необхідності) організації й мотивації праці, зміцнення здоров'я підвищення рівня культури

Продовження таблиці		
Інфраструктура, навколишнє середовище	Ступінь відповідності даного виробника міжнародним нормативам, досягненням по екології, задоволення фізіологічних, духовних і соціальних потреб людини, якості роботи об'єктів виробничої інфраструктури	Забезпечення (у перспективі) якісних і кількісних нормативів соціальної й виробничої інфраструктури країни, регіону, господарства відповідних міжнародним нормативам, досягненням
Інформація	Повторюваність конкретної інформації у господарстві, регіоні, країні, за рубежом	Забезпечення вірогідності, обґрунтованості, новизни, конкретності, машиноорієнтованості.

Наведена система характеристик конкурентоспроможності фермерських господарств і вимог до них може змінюватися залежно від конкретних природно-економічних умов, вимог зовнішнього й внутрішнього середовища, впливу міжнародної конкуренції й інших факторів, але принципова схема характеристик конкурентоспроможності у всіх галузях залишається постійною й відрізняється тільки своєю специфікою залежно від конкретних умов господарювання.

Висновки. Конкурентоспроможність фермерського господарства представляє собою його потенційну можливість виробляти продукцію, яка б вигідно відрізнялась на ринку своєю якістю і ціною для споживача. Конкурентоспроможність фермерського господарства – це забезпечення оптимального співвідношення між обсягами виробництва і реалізації продукції та його ресурсним потенціалом, платоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства, посилення стійкості до природних і економічних ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головин А.А. Повышение эффективности функционирования фермерских хозяйств / А.А. Головин. — Курск : КГСА, 2006. — 370 с.
2. Кондратюк О.І. Підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції / О.І. Кондратюк // Економіка АПК. — 2005. — № 10. — С. 109—112.

3. Кушнір І.В. Розвиток сільськогосподарського виробництва України в умовах світової інтеграції: монографія / І.В. Кушнір. — Миколаїв : МДАУ, 2008. — 298 с.

4. Організація селянських (фермерських) господарств // Організація виробництва аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підручник / [за ред. С.П. Азімова]. — К. : ІАЕ, 2001. — С. 116 —175.